

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Aan: Deelnemers Deskundigenoverleg Etikettering Levensmiddelen

Datum: 27 november 2019

Betreft: Verslag vergadering ROW/DEL op 3 oktober 2019

**Directie Voeding,
Gezondheidsbescherming en
Preventie**

Regulier Overleg Warenwet

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511VX Den Haag

T 070 340 79 11
F 070 340 55 54
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij
mw. T.E.J. de Haas
[_dienstpostbusROW@minvws.nl](mailto:dienstpostbusROW@minvws.nl)

www.row-minvws.nl

VERSLAG

Verslag van het **Deskundigenoverleg Etikettering Levensmiddelen** van het **Regulier Overleg Warenwet** op **maandag 3 oktober 2019** bij **7AM (Buitenhof 47, 2513AH Den Haag)** van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Parnassusplein 5 te Den Haag.

Aanvang: 14:00 uur

Ons kenmerk
VGP / 1658873

Bijlagen

Uw brief

*Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres met
vermelding van de datum en
het kenmerk van deze brief.*

AANWEZIGEN

voorzitter hr. B. Breedveld
secretariaat mw. T.E.J. de Haas
mw. W. Colijn (NBOV)
mw. H. Crielaard (CBL)
mw. A. Dalebout (Nebafa)
mw. Y. Dommels (FNLI)
mw. N. Emmerik (min. VWS/VGP)
hr. M. Den Hartog (Nepluvi)
mw. M. Kneppers (FNLI)
hr. G. Koornneef (Coeliakie Vereniging)
mw. K. Koppen (AKSV VNV)
mw. Kortstam (min VWS)
mw. Kregting (Jumbo)
mw. M. Lugt (NVWA, Lugt Food Law)
hr. B. Mauritz (Neprofarm)
hr. P. Moleman (Proveg)
mw. B. Niemans (NZV)
mw. N. Quaedvlieg (Groentenfruihuis)
mw. M. van Ravenhorst (stichting Voedselallergie)
hr. R. Siteur (Ahold/CBL)
mw. I. Stoelhorst (min. VWS/VGP)
mw. J. de Stoppelaar (NVWA)
mw. I. Tiesinga (FNLI)
mw. W. van der Vossen (Voedingscentrum)
hr. M. de Vreeze (NEN)
hr. P. Wolfs (FNLI)

AFMELDINGEN

Hr M. de Graaf (Hoofdbedrijfschap detailhandel)
Mw. C. ter Haar (VBZ)
Mw. Y. Huigen (NVWA)
Hr. J. Kalkman (Nebafa)
Hr. D. Naudin ten Cate (Spiritsnl)
Mw. P. Prent (Visfederatie)
Hr. F. Timmermans (Nederlands anafylaxis netwerk)

1. Voorstelronde en vaststelling agenda

De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen welkom. Er volgt een korte voorstelronde. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. Mededelingen

De secretaris laat een presentielijst rondgaan.

3. Presentatie NVWA Webdossier Etikettering

De voorzitter geeft aan dat Lugt eerst een presentatie met de hoofdpunten zal houden. Daarna zal het dossier per hoofdstuk worden doorgenomen. Hij verzoekt daarom om inhoudelijke vragen te bewaren tot na de presentatie. Ook wordt afgesproken dat redactionele commentaren niet tijdens de vergadering maar via de e-mail kunnen worden ingediend.

Lugt geeft een korte presentatie om het webdossier toe te lichten. Het dossier is bedoeld als hulpmiddel voor bedrijven. Alle voorschriften rondom de etikettering van voorverpakte levensmiddelen zijn in het document te vinden. Er is aandacht voor Europese interpretaties van de regelgeving en er is gekeken naar afspraken uit het verleden. Het dossier zal te zijner tijd integraal op de website van de NVWA worden gepubliceerd. Daarnaast worden sommige onderdelen er extra uitgelicht, net zoals bij het webdossier Additieven. De inhoud is samengesteld door Lugt Food Law in samenwerking met de NVWA. VWS is hierin geconsulteerd en heeft het hele dossier ook gelezen.

Tien onderwerpen worden kort toegelicht in de presentatie, te weten verkoop via webshop/website, benaming, substitutieproduct, naam additief in lijst van ingrediënten, benaming van aroma's in lijst van ingrediënten, toegevoegd water in lijst van ingrediënten, kruisbesmetting, houdbaarheidsdatum, afbeeldingen op levensmiddelen/pictorials en separatorvlees. De presentatie door Lugt wordt als bijlage 1 meegezonden met dit verslag.

Koppen wil graag weten of er een overgangstermijn komt voor de etikettering van lagedruk separatorvlees. De Stoppelaar antwoordt dat de NVWA denkt aan een overgangstermijn van negen maanden na de publicatie van het webdossier.

De voorzitter concludeert dat er via de e-mail gereageerd kan worden op het conceptwebdossier. De termijn hiervoor is uiterlijk vrijdag 25 oktober. De e-mailadressen waar de reacties naar toe gestuurd moeten worden zijn: l.j.m.eliens@nvwa.nl, J.M.deStoppelaar@nvwa.nl, lugtfoodlaw@outlook.com en in de cc dienstpostbusrow@minvws.nl (graag naar alle vier de

adressen). De NVWA streeft ernaar voor eind november te reageren op inhoudelijke opmerkingen.

De voorzitter gaat over op de bespreking van het dossier.

Algemeen:

Kneppers geeft aan dat de FNLI een kleine honderd opmerkingen heeft verzameld. Er zijn zes punten waar zij echt zorg over hebben. Deze willen ze graag nog bespreken met VWS voor het dossier wordt gepubliceerd. De Stoppelaar antwoordt dat het ook mogelijk is om bepaalde punten bij de publicatie nog open te laten en later in te vullen als hier nog discussie over is. Van Ravenhorst vraagt of deze punten expliciet benoemd kunnen worden tijdens de vergadering. Tiesinga spreekt uit dat het, ondanks de discussie, een prima document is dat bedrijven gaat helpen en complimenteert de auteurs hiervoor.

H1:

Kneppers adviseert om een verwijzing naar de Reclame Code Commissie op te nemen.

H2:

Geen commentaar.

H3:

Crielaard vraagt of de etiketteringsverordening ook geldt voor reclame (dossier p. 8, alinea 1). Dit is het geval. Kneppers geeft aan dat het nu lijkt alsof alle etiketteringsregels gelden voor reclame en suggereert om een duidelijker onderscheid te maken tussen voedselinformatie en etikettering. Tiesinga adviseert om op p. 8, laatste alinea 'verantwoorde palmolie' te vervangen door 'gecertificeerd ingrediënt'. Dommels laat weten dat de genoemde uitzonderingen onder het kopje 'verbod op medische claims', nr. 1 en nr. 2, geen uitzonderingen zijn en dat de formulering aangepast moet worden.

H4:

Koppen vraagt of het klopt dat een retailer aansprakelijk kan zijn voor de fouten van een fabrikant. Eliëns geeft aan dat dit in art. 8 lid 3 van verordening EU 1169/2011 staat. Als de retailer weet dat een producent bewust niet aan de regels voldoet, kan deze erop aangesproken worden. Tiesinga vraagt of dit betekent dat een winkel/retailer aangesproken kan worden op fouten van A-merk artikelen. Eliëns wijst op de verantwoordelijkheid van de verkoper is om artikelen niet "klakkeloos" in de winkel te plaatsen. Als er een duidelijk zichtbare fout is, kan de verkoper hierop aangesproken worden. Stoelhorst bevestigt dit. Crielaard vindt deze aansprakelijkheid erg ver gaan en geeft aan dat er 25.000 producten in een winkel staan. Eliëns nuanceert dat het alleen gaat om duidelijk zichtbare fouten. Hij geeft als voorbeeld een blikje cola met een etiket in het Chinees. De voorzitter vat samen dat de verantwoordelijkheid bij meerdere partijen kan liggen en dat deze er onderling uit moeten komen.

H5:

Mauritz vraagt zich af waarom de declaratie (van de verplichte wettelijke informatie) volledig moet zijn wanneer een product op een website zichtbaar is zonder het te koop aan te bieden (p. 15). Lugt nuanceert dit door toe te lichten dat als vermeldingen op de website worden vermeld die wettelijke zijn geregeld, dan moeten de wettelijke regels hiervoor worden gevolgd.

Eliëns vult aan dat dit in verordening (EU) 1169/2011 staat. Vrijwillige voedselinformatie mag in alle gevallen niet misleidend zijn. Alleen bij verkoop via een website moeten alle verplichte vermeldingen worden opgenomen op de website, behalve de houdbaarheidsdatum (die beschikbaar moet zijn op het moment van aflevering).

H6:

Kneppers vraagt om een beleidsdiscussie over gereserveerde benamingen. Op p. 18 - 19 van het webdossier staat dat op producten gedefinieerd in het Warenwetbesluit Cacao en Chocolate de gereserveerde benaming gebruikt moet worden (en op overige producten niet gebruikt mag worden). Zij geeft aan dat hier in het verleden uitzonderingen op zijn geweest. Dit wil zij graag met VWS bespreken. De Stoppelaar antwoordt dat in het webdossier heel strak naar het Warenwetbesluit is gekeken. Er komt in een later stadium waarschijnlijk nog een apart hoofdstuk over cacao en chocolade.

Moleman reageert dat de discussie over de benamingen van vegetarische producten nog loopt, maar er staan al wel zaken over vermeld in het dossier. Hoe staat dit straks online? De Stoppelaar antwoordt dat er bij onderwerpen waar nog discussie over is een melding komt dat de informatie nog volgt. Moleman geeft aan dat hij graag een lijst met problematische benamingen aan wil leveren. VWS komt nog met haar visie over welke benamingen zijn toegestaan op vegetarische producten.

Tiesinga vindt het niet duidelijk waarop de vernoemde percentages op p. 19 berekend zijn. Lugt geeft aan dat KWID op meerdere manieren kan worden toegepast. Kneppers wil de genoemde KWID voorbeelden graag aanpassen. Dommels wil op p. 21 graag dat toegevoegde vitamines ook voorop moeten worden vermeld. Als het om een product met een fancy name gaat, is dat niet het geval, maar als de volledige benaming wordt herhaald wel.

Tiesinga vraagt of op p. 23 naast margarine, ook halvarine mag worden toegevoegd.

Moleman vindt dat de lijst met gereserveerde benamingen op dit moment hun doel mislopen met betrekking tot vegetarische producten. Als voorbeeld noemt hij dat op grond van deze wetgeving nu de term 'rulstukje fijn' gebruikt zou moeten worden in plaats van vegetarisch gehakt. Dit is minder duidelijk is en maakt het voor de consument lastiger om een vegetarisch product te vinden.

H7:

Dalebout ziet graag dat op p. 29, het samengestelde product 'tarwebiscuits met aardbeienvulling' wordt aangepast naar 'biscuits met aardbeienvulling'. Ook is het goed om gejodeerd bakkerszout toe te voegen als samengesteld ingrediënt.

Mauritz ziet dat oude afspraken verwerkt zijn in het webdossier. Een oude afspraak over voedingssupplementen wordt echter gemist, namelijk dat in de ingrediëntenaanduiding alleen de groepsdeclaratie (b.v. vitamines) hoeft te worden gezet als de vitamines zijn opgenomen in de voedingswaardevermelding. Lugt laat weten dat ze deze informatie over voedingssupplementen wil toevoegen aan een ander dossier (Webdossier over Voeding voor Specifieke Groepen).

Siteur gaat in op het voorbeeld op p. 27 over het verschil tussen paprika-extract en extract van paprika. Hij vraagt zich af hoe dat met karamel zit, aangezien dat ook een gebruikelijk ingrediënt is. Eliëns beantwoordt dat dit ook gezien mag worden als gebruikelijk ingrediënt. Kneppers wil graag een discussie over het gebruik van benamingen voor paprika-extract, aangezien

nu een 'gereserveerde benaming' wordt gemaakt van een naam van een E-nummer. Dit is volgens haar niet het geval in andere Europese landen. Tiesinga benoemt de geraffineerde oliën en vet van dierlijke en plantaardige oorsprong, p. 30 en 35. Op dit moment wordt alleen dierlijk benoemd op p. 30 en staat plantaardig bij de uitzonderingen, maar wordt 'plantaardig' niet in de hoofdregel benoemd. Eliens legt uit dat dit in de tabel VII van verordening (EU) 1169/2011 ook zo is geregeld. Tiesinga vindt dat het daar ook niet duidelijk beschreven staat. Lugt legt uit dat bijlage VII deel A alleen ingaat op plantaardige oliën en vetten en bijlage VII deel B alleen op dierlijke oliën en vetten. En daarmee zijn er wettelijk gezien verschillende bepalingen.

H8:

Niemans wil weten hoe het staat met discussie over de structurele versleping van allergenen en of dit alleen speelt in Nederland of dat het ook in Europa een discussie is. De Stoppelaar geeft aan dat dit niet veel prioriteit heeft binnen Europa en dat ondanks dat ernaar gevraagd wordt door de Nederlandse vertegenwoordigers in Brusselse overleggen, er weinig gebeurt. Niemans vraagt zich af of we niet beter op Europa kunnen wachten. De Stoppelaar legt uit dat het om voedselveiligheid gaat en aangezien er op Europees niveau (nog) niets is geregeld, Nederland ervoor heeft gekozen om er zelf mee aan de slag te gaan. Niemans vindt dat dit ook buiten de ingrediëntenlijst opgelost kan worden.

Het voorbeeld van het product cashewnoten met pinda in de ingrediëntenlijst is een lastige. De Stoppelaar meent dat 'kan sporen bevatten van' niet altijd de lading dekt, zeker niet als het in 90% van de gevallen in het product zit. Dan moet de informatie op het etiket meer dan 'kan bevatten' zijn. Dommels concludeert dat er behoefte is aan een vervolgspraak hierover. De Stoppelaar snapt dat er nog gesproken moet worden over structureel/niet structurele verontreiniging met allergenen. Ravenhorst geeft aan dat het vanuit consumentenperspectief op dit moment geen fijne oplossing is.

Moleman vindt dat er onderscheid moet worden aangebracht tussen het ingrediëntendeel van de receptuur en ingrediënten die er niet bedoeld in gekomen zijn. Dit onderscheid is ook voor vegetariërs belangrijk. De Stoppelaar is van mening dat het in dit geval gaat om het bewust toevoegen van allergenen. Moleman vindt dat dit inderdaad bewust, maar niet bedoeld is. Dit is een belangrijk onderscheid volgens hem. Bij veganistische logo's vinden we "sporen van" geen probleem, maar als bv. ei dan een ingrediënt wordt, is dat toch vreemd. Ook voor patiënten is dit belangrijk.

Dommels zegt dat 'kan bevatten' een vrijwillige vermelding is en vraagt of er een voorkeursformulering aangegeven kan worden. Eliens antwoordt hierop dat wat de NVWA betreft 'kan bevatten' een non-vermelding is en dat op termijn mogelijk vanuit Europe een formulering wordt voorgesteld. Op een later moment zal de discussie hervat worden in een apart overleg waarvoor VWS het initiatief zal nemen.

Ravenhorst ziet graag dat de vermeldingen over sterke drank in een apart deel worden vermeld en dat er een aparte paragraaf komt over wat als ingrediënten gezien wordt. Momenteel wordt er op meerdere plekken naar claims verwezen, dit zou ze graag geconcentreerd zien. Tot slot zal er verdere informatie gemaaild worden naar Lugt.

H9:

Colijn vindt het voorbeeld op p. 49 'amandel theekoekje' niet een aansprekend voorbeeld is en vraagt Lugt met een beter voorbeeld te komen. Lugt vraagt de sector om zelf met een voorstel te komen wat de NVWA in overweging kan nemen.

Tiesinga vraagt waarom bij mayonaise (p. 45) olie en ei gekwid moeten worden. Mayonaise is een gereserveerde benaming, waarbij hoeveelheden zijn gespecificeerd in de gereserveerde aanduidingenwetgeving. Eliens gaat hiernaar kijken. Kneppers komt met nog een opmerking over een kwid-voorbeeld van worst en vegetarische worst, dat ze graag aangepast zou willen zien.

H10:

Crielaard merkt op dat er momenteel drie situaties zijn omtrent THT: de huidige wetgeving, de nieuwe wetgeving en straks de nieuwe Warenwetregelgeving. Dit is verwarrend. Eliens zegt dat deze tekst de huidige wetgeving is en De Stoppelaar vult aan dat er juist vooruit wordt gelopen op de nieuwe regelgeving.

Crielaard vraagt of het ook 'tot en met' mag zijn. Eliens laat weten dat strikt formeel 'tot en met' niet mag worden vermeld, omdat de toegestane vermelding letterlijk staat voorgeschreven in Verordening 1169/2011. Het feit dat momenteel niet gehandhaafd wordt is coulance.

Koppen gaat in op het onderwerp nettogewicht bij worst, waarbij het eetbare deel meetelt voor het gewicht, maar het niet-eetbare deel niet.

Eliens verklaart dat er meerdere soorten niet-eetbare delen zijn, maar dat degene die als worstvel fungeert meetellen voor het nettogewicht.

Mauritz ziet graag dat voedingssupplementen aan dit hoofdstuk worden toegevoegd.

H11:

Geen commentaar.

H12:

Vossen vindt 'beperkt houdbaar' onduidelijk en zou dit graag concreter willen hebben.

H13:

Geen commentaar.

H14:

Kneppers wil hierbij graag wachten op de Q&A. Er wordt gevraagd of kan worden genoteerd dat er nog meer informatie verwacht wordt. Lugt geeft aan dat het hoofdstuk de wettelijke situatie beschrijft die momenteel bekend is. Deze wettelijke situatie is niet op alle punten duidelijk. In het hoofdstuk is opgenomen dat er in Brussel nog wordt gewerkt aan een Q&A.

H15:

Geen commentaar.

H16:

Geen commentaar.

H17:

Geen commentaar.

H18:

Geen commentaar.

H19:

Geen commentaar.

H20:

Tiesinga gaat in op p. 83, over transvetzuren. Er wordt gewezen op het feit dat er een nieuwe verplichting is v.w.b. het vermelden van (industriële) transvetzuren naast het feit dat er een wettelijk maximum is voor industriële transvetzuren.

Ravenhorst ziet graag dat de informatie over B2B en B2C uit elkaar wordt gehaald. Ook benoemt ze dat een apart stuk over portieverpakkingen gewenst is. Er wordt gevraagd of op p. 85 de term 'onmiddellijke verkoop' nader gespecificeerd kan worden. Het is nu niet duidelijk of dit bv. op dezelfde dag is. Crielaard antwoordt hierop dat er een beslisboom beschikbaar is op de NVWA website die hierbij gebruikt kan worden. Lugt bevestigt dit en laat weten dat hier ook naar wordt verwezen in het webdossier.

De voorzitter laat weten dat er nog zoveel mogelijk hyperlinks naar nuttige informatie in het webdossier komen te staan.

H21:

Mauritz mist een aantal vrijstellingen onder het deel voedingssupplementen. Ravenhorst ziet graag een toevoeging voor glutenvrij. In de wetgeving staat dat dit exact beschreven, waarbij van nature glutenvrij niet mag volgens haar.

Kneppers vindt het onderwerp pictorials belangrijk en wil graag dat dat meegenomen wordt in de verdere discussie met VWS en de NVWA. Lugt nodigt de FNLI uit om met een werkbaar voorstel te komen. Ook laat ze weten dat het Franse voorstel op dit onderwerp niet zomaar gekopieerd en gebruikt kan worden. Kneppers wil graag in discussie en noemt dat het vervelend is dat in Frankrijk en België momenteel andere regels hierover gelden dan in Nederland. Lugt legt uit dat zogenaamde "alibi-ingrediënten", waarbij de smaak komt van de aroma en niet van de vrucht zelf niet gewenst is, maar wel voorkomt. Stoelhorst laat weten pictorials in een apart overleg te willen bespreken. De andere deelnemers van het ROW zullen schriftelijk over de uitkomsten hiervan worden geïnformeerd. Crielaard sluit zich aan bij Kneppers.

Dommels begrijpt de beschrijving over term 'bereid zonder gentechniek' niet. Lugt laat weten dat zij zal kijken hoe dit kan worden verduidelijkt.

Dalebout heeft een opmerking op het kopje 'volkoren', p. 95. Ze ziet graag dat in de laatste alinea, over producten anders dan brood, vervangende producten worden genoemd. De NVWA is het hiermee eens.

Quaedvlieg vraagt zich af waarom er naar een aantal verplichte benamingen niet wordt verwezen. Ze stelt voor om naar de Gemeenschappelijke Marktverordening 1308/2013 te verwijzen en zal deze doormailen.

Crielaard merkt op dat de informatie over separatorvlees anders is beschreven dat in het betreffende Infoblad. De Stoppelaar antwoordt hierop dat het Infoblad zal worden aangepast.

De ROW-leden worden over de overgangstermijn van het Webdossier Etikettering geïnformeerd. Crielaard vindt deze overgangstermijn krap. De voorzitter laat weten dat de overgangstermijn pas ingaat na de publicatie van het webdossier, dus dat betekent dat over ongeveer een jaar de overgangstermijn afloopt. Dommels laat weten dat het gevolg is dat de

etiketten voor de 2^e keer aangepast moeten worden, wat kosten met zich meebrengt. Crielaard bevestigt dat de retail een cyclus van drie jaar heeft waarin verpakkingen worden aangepast. Ze vraagt of er een voorstel mag worden gedaan aan de NVWA voor een nieuwe termijn. De Stoppelaar zal hiernaar gaan kijken.

Crielaard gaat in op het kopje vegetarische producten en laat weten een voorkeur te hebben voor benamingen waarbij wel naar vlees verwezen mag worden. De beslissing hierover ligt nu bij VWS.

Dalebout vraagt hoe er gecommuniceerd gaat worden als er wijzigingen in het dossier gemaakt worden. De Stoppelaar zegt hierover na te gaan denken, maar geeft als voorbeeld via vak berichten van de NVWA.

Kneppers informeert of er eind van het jaar, na publicatie van het webdossier, een Q&A georganiseerd kan worden met de NVWA en VWS. Dit als soort van officiële lanceringssessie. De NVWA geeft aan dat zij bereid is hieraan mee te werken voor zover het gaat om het geven van toelichting en het geen bijeenkomst wordt waar punten opnieuw worden bediscussieerd.

Kneppers laat weten dat dat mogelijk is.

Moleman wil weten of publicatie van het webdossier aangekondigd zal worden. De Stoppelaar laat weten dat dit via het ROW en vak berichten op de NVWA website gedaan zal worden.

4. Rondvraag

Ravenhorst vraagt zich af hoe de openstaande punten worden opgelost. Er wordt besproken dat VWS, NVWA, FNLI en het CBL de openstaande punten zullen bespreken en de ROW leden worden hierover schriftelijk geïnformeerd. VWS zal nog een apart overleg initiëren over kruisbesmetting van allergenen (structureel en incidenteel).

De voorzitter dankt alle aanwezigen en sluit de vergadering om 16:00.